

451581

Țara Noastră

DIRECTOR: OCTAVIAN GOGA

ANUL IX

No. 31

29

IULIE

1928

În acest număr: *Dela plug la carte de I. Agârbiceanu; Atacuri evreiești împotriva României de Alexandru Hodoș; Cultura transilvăneană de Oct. C. Tăslăuanu; Problema stabilizării de Artur Holban; Criza politică iugoslavă de P. Nemoianu; Cronica politică: Două parlamente de D. I. Cucu; Gazeta rimată: Farmecul tăcerii de Ahmet-Ali; Insemnări: Exagerări de neofit; Școala dela Văleni; Unificarea juridică; Politica pe porțativ; Noul Rector, etc.*

CLUJ

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA: STR. N. IORGA No. 2

UN EXEMPLAR 10 lei

Țara Noastră

Dela plug la carte

Dela introducerea examenului de bacalaureat întâlnim, — la începutul fiecărei veri, când are loc această cernere a absolvenților de liceu căutându-se pregătirea lor pentru școala înaltă, în primul loc, pentru Universitate, — aceleași tânguiri și aceleași constatări, în presă ca și în convorbirea particulară. Pe de-o parte părinții se plâng de asprimea comisiilor examinătoare și văd adeseori în clasificarea elevilor părtiniri cu substrat de ordin politic sau regionalist, pe de altă parte profesorii examinatori, spălându-și mâinile de bănuiala ori cărei influențe, — asigură că cunoștințele absolvenților de liceu, cari la bacalaureat nu pot obține nota de trecere, sunt foarte reduse. Că ar fi un act anticultural ca celor nepregătiți să li se deschidă porțile universității. Ar conlucra atunci în mod conștient la coborârea și mai mare a nivelului cultural de după războiu.

În aceeași vreme elevii cari nu trec, caută o scuză mereu externă, și în primul rând în împrejurările în care se face bacalaureatul: în oraș străin, cu profesori străini. Drumul, neliniștea nouilor situații, neobicinuița cu felul întrebărilor profesorilor străini, anumite „ficuri“ ale acestora, pe care nu le poate cunoaște decât elevul, care a ascultat ani de zile pe dascălul năvăș, și alte multe motive externe. Rareori se află vr'unul care să-și recunoască nepregătirea.

Încă înainte de introducerea examenului de bacalaureat, se ridica tot mai stăruitoare plângerea corpului didactic superior de nivelul cultural scăzut, de puținele cunoștințe, ale generației de intelectuali de după războiu. O răceală, un desinteres pentru carte, pentru citit, s'a accentuat din primii ani după războiu, concomitent cu potențarea predilectiei pentru sporturi, la generația nouă. Profesori albiți la catedră, cari au avut prilejul să cunoască rânduri de elevi înainte de războiu, constatau cu stupefacție eă de bună voe, din proprie atracție, foarte

pușini elevi mai citesc altceva decât manualele de școală. Numai când nu aveau încotro, când profesorul le cerea cuprinsul și aprecierca unei anumite cărți, ea era citită de toți.

Nivelul cultural scăzut, — se pune și se mai pune încă, în legătură, nu numai cu noile predilecții ale finimei școlare, ci și cu năvala tot mai mare la școlile secundare, cu scopul de-a ajunge la Universitate.

După război, — s'a spus, — nu mai vin la școala secundară dela oraș numai elementele mai distinse ale școlii primare sătești, sau urbane, ci de-avalma, tot felul de fineri mediocru sau submediocru dotați ca intelect sau ca elită sufletească.

La un moment dat toate școlile secundare au ajuns suprapopulate, și teama de o surescență de proletari intelectuali, a devenit generală.

Atunci a intervenit bacalaureatul.

S'a crezut că el va opri năvala la școala secundară, sau, cel puțin, că după patru clase liceale, o bună parte a elevilor se va îndrepta spre alte școli, cu caracter profesional, practic. Pe de altă parte se spera că noul examen va impune o mai bună pregătire elevilor, cari vor să treacă la Universitate.

Noua reformă a școlii secundare, cu anul pregătitor universitar, după liceu, dovedește că bacalaureatul n'a reușit să soluționeze problema nici în ce privește ridicarea nivelului cultural, nici a directivării, după liceul inferior, spre școlile profesionale.

Cel puțin aceasta ar fi concluzia care trebuie trasă din faptele produse.

* * *

Nu vom stărui asupra chestiunilor de multe ori analizate în publicistica noastră în legătură cu scăderea nivelului cultural după război, cu examenul de bacalaureat, sau cu noua reformă a liceului. Frânturi de adevăr sunt, de sigur, în toate constatările făcute, în toate măsurile de îndreptare luate. O îmbunătățire simțitoare abea se vede însă până acum. Năvala spre școala secundară și Universitate rămâne aceeași, primejdia unei surescențe de proletari intelectuali nu e delăturată, și nivelul cultural abea începe a se ridica. Ni se pare că problema întregă are temeuri cu mult mai adânci.

Credem, mai întâi, că năvala spre școala secundară nu poate fi oprită prin măsuri de selecționare, cum ar fi examenele, și că nici nu e bine să fie oprită. Exodul dela sat la oraș e un fenomen social-economic, și unul de instinct național.

Pentru noi toți trebuie să fie limpede un adevăr: trăim într'o vreme când în satele noastre se naște o nouă țărănime.

Marile și generalele experiențe din vremea războiului mondial, când țărăniinea noastră a avut prilejul să cunoască atâtea țări și popoare; reforma agrară care a ridicat simțul, conștiința demnității de om în țăranul român; stăpânirea românească, națională, care i-a crescut simțul de independență, de curaj, de inițiativă, și alte multe elemente

noui de fermentare a vieții sufletești, a contribuit la evoluția tipului de țaran român, începută subț ochii noștri.

Țăranul de după războiu, de după unire, nu se mai mulțumește cu traiul părinților, sau al moșilor. El năzuește spre o viață mai agreeabilă: hrană mai bună, îmbrăcăminte mai estetică, locuință mai confortabilă, muncă mai rentabilă.

Pământul, chiar după reforma agrară, nu mai e de ajuns pentru un trai mai bun, mai omenesc. Părinții nu mai înțeleg să-și lase copiii în mizeria în care au trăit ei, în care ei înșiși nu vor să trăiască, și-i trimite la carte, pregătind un trai mai bun și pentru cei rămași la plug.

Fenomenul acesta care se manifestează social-economic, dar care pornește dintr'o nouă mentalitate a țaranului asupra rostului său în societate, nu poate decât să ne bucure. Când o nație vrea să locuiască în palate, nu ajunge de cele mai multe ori în case confortabile, omești, dar va eși, cu siguranță, *din colibă*.

Năzuința puternică spre o mai bună stare materială, este întâiul indiciu de începutul civilizatoriu la un popor. Când el a ajuns să voiască mai binele, realizările pe care voința străină nu le poate produce, încep să se ivească. Fără o mai bună stare materială însăși opera de culturalizare e nulă.

Credem deci că subț ochii noștri se frământă tipul viitor al țărănimii române, care nu se mulțumește cu trecutul prea necăjit al părinților.

Dar în acest exod dela sat la oraș, dela plug la carte, vedem și un fenomen al instinctului național. Satul românesc, azi, nu mai e prin nimic primejdii naționalicește. Marele proprietar străin, „stăpânul”, a dispărut prin reforma agrară; notarul, jandarmul, ceilalți slujbași sunt azi români.

Când țărăimea noastră își trimite azi cu duiumul copiii la școlile orașelor, desigur ea nu se gândește la românizarea aceloră, — după cum nu gândul să știe mai mult ca el copilul lui, ci să trăiască mai bine decât el, îl determină pe țaran să-și trimită copilul la carte. Dar mișcarea fiind generală, tenace, — în mod subconștient, instinctiv, din adâncurile din cari cresc puterile de viață și de conservare ale unei nații — credem că ea se îndreaptă și spre delăturarea primejdiei naționale care zace încă în orașele neromânești.

Dovada despre acest instinct am putea-o avea în împrejurarea că țărăimea, procedând așa, nu vede, nu simte primejdia unei succese de proletari intelectuali, nu prevede o soartă mai rea pentru copiii ei trimiși la carte.

Din această năzuință permanentă, puternică, trebuie să se deslușească limpede pentru conducători înțelesul ei, și necesitatea de a căuta teren de revărsare a forțelor românești dela sate.

Țăranii de azi, ca și copiii lor, aspiră la câștigarea, în afară de plugărit, a unor noi izvoare de existență, și fiindcă de-ocamdată nu le prea vād decât într'o diplomă de intelectual, care-i dă o slujbă, asaltul se dă în această direcțiune.

De câțiva ani sunt pline și diferitele categorii de școli profesionale; dovadă că dacă văd, dacă li se arată și alte posibilități de existență, se îndreaptă și spre acele.

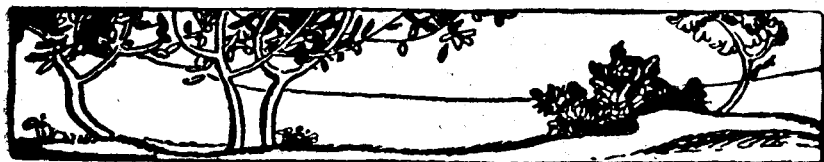
Dar problema carierelor practice, meseriile, negoțul, instrucția profesională e atârănătoare de întreaga viață economică a țării. Când prin schimbarea actualei situații economice-financiare se va putea începe în stil mare industrializarea rentabilă, — suntem siguri că năvala la bacalaureat, la universitate, va scădea în mod simțitor, până la proporțiile realei necesități.

Azi sunt puține locuri de plasare, de câștig, în afară de... bugetul Statului, al județelor și al comunelor. Fabricile mari, întreprinderile, deși „naționalizate”, tot străine au rămas. Românii pătrund cu greu aici, chiar ca muncitori; dar ca mecanici, contabili și alte locuri mai superioare? Tot asemenea în comerțul, care nu e deținut până azi decât în mică măsură de români.

Exodul dela plug la carte, nu va însemna, între alte împrejurări economice decât cele de azi, — ceea ce e acum: vânarea unei slujbe, mică sau mare, dela polițist, factor poștal, sau cantonier, până la cele înalte, ci o revărsare a forțelor satului în întreg organismul vieții comerciale și industriale. Românizarea orașelor nu are alt drum decât acel al concurenței cinstite și al biruinții numărului, — al posibilității de muncă și câștig, al hărniciei.

Dar pentru a ajunge aici e nevoie de teren de muncă, de creație. Și un stat național, cu misiune civilizatorie, trebuie să-l dea.

BCU Cluj / Central University Library
I. AGĂRBIȚEANU

Atacuri evreiești împotriva României

Dela o vreme încoace, în diferite centre europene, au început să scoată capul o seamă de broșuri și de reviste periodice, — învieșmântate în înșelătoare haină umanitaristă, — a căror unică țință e ponegrirea României în fața opiniei publice mondiale. Cunoscutul prozator Henri Barbusse s'a ostenit să scrie acum câțiva ani o carte întreagă despre noi, întocmind un fel de roman-foleton al atrocităților românești. (Fără îndoială, cea mai slabă operă de imaginație a popoului auter al „Infermului“.) De atunci, colecția acestor documente ale urei împotriva noastră au crescut în mod considerabil. S'ar zice, că sunt oameni în Europa, cari nu mai pot să doarmă de grijă, gândindu-se la ce se petrec în România. Sunt ei, cel puțin, de bună credință? Dacă ar fi să ne luăm după aparențe, ar trebui să credem că editorii acestor costisitoare tipărituri, răspândite cu generozitate în cele patru colțuri ale lumii, sunt niște bieți milionari fanatici, cari s'au hotărât să-și jertfească averea pentru înfierarea unor acte de barbarie, săvârșite într'o țară înapoiată dela gurile Dunării.

Spre norocul nostru, prea puțini naivi sunt gata să creadă o asemenea poveste. Obârșia autentică a îndârjitei propagande de defăimare e aproape pretutindeni cunoscută. Cele mai multe dintre atacurile, cari au drept scop compromiterea țării noastre pe calea publicității poartă pecetea comunistă. În contabilitatea Internaționalei a III-a ni s'a rezervat o partidă specială. Și s'ar putea întâmpla foarte bine, ca toată campania de calomnie, pornită de bolșevici pentru a ne discredită, să fie întreținută din aurul Băncii Naționale a României, secret vestrat la Moscova de amabilul guvern al Sovietelor...

Loviturile, spre sincera noastră surprindere, au mai venit, însă, și din altă parte. S'au pornit, tot atât de violente, din mijlocul unei minorități, care ar avea tot interesul să se arate mai puțin războinică. E vorba, o spunem fără ocol, de interminabila problemă evreiască. La Paris funcționează mai de mult un Comitet al Delegațiilor Evreiești din lumea întreagă, care, pe baza plângerilor primite dela evreii din România, s'a constituit într'un acuzator permanent al așa-numitului antisemitism românesc.

Nu mai stăruim în acest loc, deocamdată, asupra întrebării, dacă elementul evreiesc a fost într'adevăr persecutat vreodată în România. O asemenea discuție ar putea să fie justificată pentru lămurirea străinătății. La noi acasă, între români, având realitatea înaintea ochilor, orice pledoarie ni se pare de prisos. Rămâne numai cealaltă întrebare: Atitudinea adoptată de apărătorii zeloși ai elementului evreiesc din România îi va fi de folos acestuia, sau mai de grabă, îl va expune la unele consecințe neplăcute?

Răspunsul îl vom primi pe cale indirectă. În Decembrie 1926, Comitetul Delegațiilor Evreiești din Paris a depus un protest la Societatea Națiunilor, denunțând „excesele antisemite“, cari bântuie în România, plângându-se împotriva „îndepărtării forțate“ a studenților evrei din Universități, și criticând cu asprime „politica guvernului român față de evrei“, profivnică, în toate privințele, dispozițiilor cuprinse în tratatele de pace. Guvernul român de atunci, prezidat de d. general Averescu, luând cunoștință de protestul Comitetului Delegațiilor Evreiești, a trimis un documentat memoriu Societății Națiunilor, făcând o expunere limpede a problemei evreiești în România, precizând caracterul mișcărilor studențești, înlăturând o mulțime de afirmații tendențioase și fixând, fără reticențe, un tablou exact al realității. Membrii Societății Națiunilor au avut, astfel, prilejul să afle, că în anul 1775 nu erau în Bucovina decât 526 familii evreiești, pe când astăzi același ținut românesc adăpostește 130.000 evrei; că în 1850 nu erau în Ardeal decât 15 mii evrei, pe când astăzi numărul lor s'a ridicat la 200.000; că în 1838 trăiau în Moldova numai 80 mii evrei, iar în Muntenia abia șase mii, pe când astăzi se găsesc, în ambele provincii, peste 300.000; că 30% din comerțul României a ajuns în mâinile evreilor, deși aceștia nu reprezintă decât 5% din populația țării; că toți evreii născuți în România au fost încetățeniți, cu depline drepturi politice, prin legea Brătianu din 20 Decembrie 1920; că reprezentantul confesiunii iudaice ia parte la ședințele Senatului alături de episcopii români; că sunt în România peste 1400 de case de rugăciune evreiești, unde cultul mozaic se practică nesfîngherit; că numai la Universitatea din București sunt 1871 studenți evrei; că nicio lege sau regulament școlar nu cuprinde vreo măsură restrictivă față de evrei; și, în sfârșit, că la unele Facultăți românești, studenții evrei sunt chiar în majoritate... Ciudată manieră de a aplica formula proporțională a celebrului *numerus clausus*!

Guvernul român, în memoriul său, n'a tăgăduit existența unei agitații în rândurile tineretului universitar, dar, fără să se identifice cu anumite exagerări, a căutat să-l explice prin următoarele fapte indiscutabile: 1. În timpul Conferinței de Pace, și mai târziu, evreii au făcut necontenit apel la presa și la puterile străine, formulând plângeri cel puțin exagerate; 2. Evreii bogați, pricepuși în afaceri cum sunt, înlesnesc în aceeaș măsură studiile universitare ale copiilor lor, pe când creștinii, cei mai mulți băieții de țărani, au de îndurat o situație de mizerie, văzându-se adesea înlăturați de concurența evreilor înstăriți. Explicație loială, pe care Societatea Națiunilor a prețuit-o, desigur, la justa ei valoare, de vreme ce protestul Comitetului

Delegațiilor Evreiești a fost pus la dosar și nu i s'a mai dat nicio urmărire.

Aceasta nu însemnează, că zgomotul în jurul „exceselor antisemite“ de la noi n'a continuat mai departe. Acum de curând, o revistă proaspăt apărută: *Le Cri des Peuples*, — despre al cărei rost s'a mai pomenit în coloanele *Țării Noastre*, — a deschis focul de la al șaselea număr al său, reeditând calomniile cunoscute, adăugând noi inexactități, și combătând pentru soarta evreilor din România. *Le Cri des Peuples* a desgropat din arhivele Societății Națiunilor protestul Comitetului Delegațiilor Evreiești; a publicat în întregime, ca pe un document inedit, memoriul guvernului român, și a socotit de datorica ca să adauge un Răspuns, care reușește să bată un ciudat record, condensând un maximum de absurdități și de neadevăruri pe un minimum de spațiu imprimat. Pentru a aprecia mai bine calitatea armelor, cu cari își organizează asaltul ei propaganda anti-românească, vom reproduce mai jos părțile esențiale din filipica publicației filo-semite dela Paris. Iată-le:

— „Memoriul român vrea să ne facă să credem, că, în marea lor majoritate, evreii din România sunt de dată recentă. Aceasta nu e adevărat. Istoricii evrei din România au răspuns la această „acuzatie“, dovedind vechimea coreligionarilor lor în țară. E tot atât de puțin adevărat, că mai bine de 100.000 refugiați evrei au venit din Ucraina în România după război. Numărul lor n'a trecut niciodată de 15 mii. De altfel, au părăsit țara aproape toți.

„În România, tocmai guvernele au fost acelea, cari au împiedicat cu forța asimilarea evreilor. Peste 200 legi excepționale au fost votate împotriva lor. Antisemitismul român e o creație guvernamentală. Ura față de evrei a fost cultivată de clasele conducătoare românești. Dar, cu toată propaganda care, de trei sferturi de veac arată pe evrei ca pe singurii vinovați de tot răul din țară, pătura țărănească din România nu e antisemită“.

„Libertatea cultelor în România? Da. Evreii sunt lăsați să se roage în sinagoge — și românii se laudă cu această probă de toleranță. Dar nu faceți pe șireții, domnilor! Numele nu interesează. Ceeace rămâne sunt persecuțiile, faptul că ați declarat drept străini pe evreii născuți în țară și supuși tuturor obligațiilor și tuturor sarcinilor, faptul că i-ați maltratat decenii de-arândul! Spuneți, că școalele statului sunt deschise evreilor? Știți foarte bine, că nici aceasta nu e exact. Copiii de evrei nu sunt primiți în aceste școale decât cu mare greutate. Cifrele asupra numărului studenților evrei sunt false. E un fapt notoriu în România, că din pricina exceselor antisemite, nu mai există aproape de fel studenți evrei“...

Replica, după cum puteți să constatați, se înfățișează foarte slabă. Autorul ei anonim se scuză, invocând pretextul, că n'are la îndemână cele câteva pagini, pe cari le socotește absolut necesare pentru un examen amănunțit al memoriului român. Împrejurarea aceasta îi permite însă, să neghe, pur și simplu, o sumă de adevăruri, fără să se ostenească a mai aduce și dovezi. Dar, cu sistemul comod

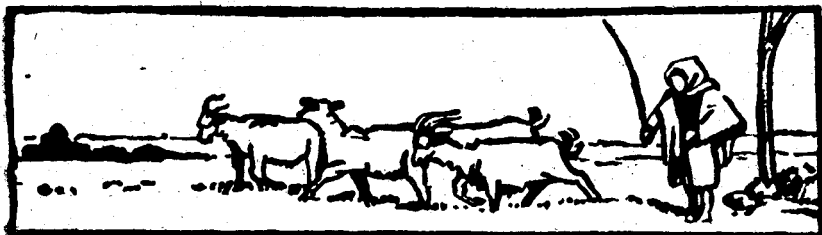
al afirmațiilor gratuite se poate susține, tot așa de lesne, că singura populație, care n'a trecut în dreapta Dunării odată cu legiunile lui Aurelian, la 270, a fost populația evreiască, vestită încă de pe atunci pentru curajul ei, iar românii, după ce au lipsit de-acasă câteva veacuri, au revenit abia mai târziu, după anul 1000, așezându-se, oaspeți nepoftiți, printre evreii băștinași; că în liceele și în Universitățile din România nu apucă să intre nici un copil de evreu, fiind toți masacrați încă de pe băncile școalelor primare; că nesățioșii cărciumari români otrăvesc cu rachiu prost sărmana populație evreiască dela sate; și că, tot la două-trei zile, apele mirositoare ale Dâmboviței aruncă la mal zeci de cadavre evreiești, victime nevinovate ale groaznicelor pogromuri din București... De vreme ce se găsesc cititori binevoitori, foarte dispuși să creadă în asemenea basme, la ce bun să te mai silești cu argumente statistice, cu probe istorice sau cu mărturii precise? Evreii sunt prescurtați în România. Zeloșii lor apărați de peste graniță nici nu mai cer să fie convingși de acest lucru. Il știau de mai înainte. Nu încapă îndoială, așa trebuie să fie. Și chiar dacă n'ar fi așa, puțină gălăgie nu poate să strice...

Iată un punct, asupra căruia nu suntem de aceiaș părere. Evreii din România ar trebui să-și dea seama de răul serviciu pe cari li-l fac acești protectori prea zgomotoși. Opinia publică din străinătate, a cărei simpatie platonică o vânează neosteniții propagandiști, va sfârși prin a se convinge într'o zi, că povestea „exceselor antisemite“ din România s'a născut pe tărâmul celor mai fantastice născociri, iar opinia publică din țară, în mijlocul căreia trăiesc impresionabilii noștri concetățeni, se va arăta din ce în ce mai surescitată, întărindu-se în convingerea, că acțiunea de defăimare a României a găsit în elementul evreiesc de la noi mai mult decât un aliat: un instigator!

Urmările unei asemenea stări de spirit nu vor fi agreabile pentru minoritatea evreiască. Compătimirea redacțiilor europene e un câștig prețios, n'avem ce zice. Dar, parcă mai mult trage în cumpănă pașnica înțelegere cu populația autohtonă, care nu revendică decât dreptul de liberă dezvoltare a energiilor sale naționale. De aceea, ne miră oare cum, faptul că niciun glas evreiesc din România nu s'a ridicat să desmintă calomniile răspândite împotriva noastră de alți evrei din diferite centre ale Europei. Nu s'a găsit niciun negustor evreu, care să spună — „Eu îmi văd de afacerile mele în România, fără ca cineva să mă stingherească“. Niciun rabin evreu, care să adauge: — „Eu mă rog lui Iehovah în România, fără să fiu turburat de vreo opreliște!“ Niciun medic evreu, care să mărturisească: — „Eu am omorât foarte mulți oameni în România, în cursul carierei mele, fără ca cineva să fi atentat la viața mea, fiindcă sunt medic, sau fiindcă sunt evreu...“

Această omisiune ni se pare regretabilă. Va fi reparată vreodată? Nu știm. În schimb, acțiunea de ponegire a României continuă.

ALEXANDRU HODOȘ

Cultura transilvăneană

Există și o astfel de cultură? D. dr. H. Zillich, redactorul revistei săsești din Ardeal, *Klingsor*, afirmă că da. (*Ideea Europeană*, An. IX, nr. 12, 1 Iulie 1928).

Această cultură, după tânărul scriitor sas, nu e nici săsească, nici ungurească, dar nu e nici românească. La formarea culturii transilvănene au colaborat „trei ramuri etnice, dându-i tălmăciri diferite, potrivit fiecărei națiuni” (sic).

Mărturisesc, că citesc numai întâmplător revista *Klingsor* și nu știu bine ce poate înțelege d. Zillich prin „Siebenbürgische Saale”, prin sufletul transilvănean, care încheagă Ardealul într-o unitate culturală specifică.

Dacă d. Zillich n’ar complica problema culturii dsale transilvănene cu problema minorităților, deci cu o problemă de natură pur politică, poate nu ne-am fi oprit asupra teoriei dsale, susținută, în-
drăzneț, de o frumoasă inteligență.

I.

Mai întâi să lămurim supărătoarea problemă minoritară, lăsând la urmă teoria culturală a tânărului scriitor minoritar.

Minoritățile vorbesc de drepturi la viață și le motivează cu teorii juridice și cu o superioară necesitate culturală: diversitatea formelor. Uniformizarea ucide vigoarea înfloririi culturale a statelor. Minoritarii afirmă — împreună cu d. Zillich — că „soarta viitorului (adică a statului nostru) depinde de buna ori de greșita deslegare a chestiunii minoritare”.

Dacă ne-am lăsa călăuziți de sentimentele personale, am declara că și noi cerem să se dea cea mai largă libertate minorităților, bine înțeles în cadrele unității statului român. Orice înfrânare a libertății o socotim o brutalitate rodită de pântecul unei prostii voluntare. Prin constrângere și prin violențe mitocănești nu se pot cuceri și stăpâni sufletele. Conștiința minoritarilor va trebui să probodască din îndemn

propriu pietatea istorică a tradiției și să taie toate firele centrifugale ale spiritului lor, să se lapede de orice „străinism“ și să devină cetățeni credincioși ai României.

Dacă am vorbi așa, ne-am pierde în iluzia teoriilor sau, dacă vrei, ne-am închina unei fătărnicii politice.

Realitatea e alta. Să o privim în față. Minoritățile se simt și se cred superioare elementului etnic dominant în stăutul român. O spune și d. Zillich. În Ardeal auzi, la fiecare pas, ocara: *walachische Wirtschaft*.

În centrele urbane, minoritățile nu trăesc în comunitatea spirituală a statului român. Viața lor sufletească nu e o „diversitate de forme“ a culturii românești, ci a celei germane sau maghiare. Transilvania nu e nici o Austro-Ungarie și nici o Elveție, cum ar dori d. Zillich. Elementele etnice din această parte a României de astăzi nu s'au împăcat nicidecum. Transilvania avea o constituție¹⁾. Codificările verböcziene vorbesc de *populus* și de *plebs*. Cei dintâi sunt nobilii, sașii și săcuii, iar cei din urmă românii. Așa dar, dela început principiul național, temeliea oricărei vieți și manifestațiuni culturale, a fost un catalizator irezistibil, care, la orașe, a izolat cele trei elemente etnice din Transilvania.

Pe d. Zillich îl supără, că „regățenii“ îl consideră *străin*. Scriitorul minoritar, uitând ce dătoresc orașele săsești vechiului Regat, socotește pe „regățenii“ balcanici și le strigă sfidător în față: voi sunteți *străini* în Ardeal, fiindcă nu vorbiți și nu gândiți ca d. Iuliu Maniu și fiindcă între Ardeal și vechiul Regat se așterne antinomia dintre Occident și Orient.

D. Zillich se laudă, că e iubitor de adevăr. De aceea credem că-i facem o plăcere, spunându-i adevărul în chestiunea minorităților.

Într'un articol trecut, apărut în această revistă, am arătat diferențierile dintre așezările urbane și cele rurale.

La sate, în Ardeal, s'a petrecut un proces dureros pentru sași. Ei au fost desnaționalizați în mase de români încă sub regimul austro-ungar. Se cunosc bine măsurile de apărare ce le-au luat ei împotriva primejdiei valahe. Cu toate alarmările intelectualilor sași, procesul de desnaționalizare e în plină evoluție. Sașii știu toți românește și dispersați cum trăesc, adeseori nu se pot înțelege între ei decât românește.

La orașe, sașii au fost maghiarizați. Din cele „*sieben Bürgen*“ nu și-au mai păstrat decât câteva centre, dintre cari Sibiul e cel mai puternic.

În fața acestor fapte, socotim că se pot trage oarecari concluzii. Minoritatea săsească e sortită dispariției. Forța ei de rezistență e artificial întreținută de o mână de intelectuali, cari nu stau în slujba ideii de stat român. Ei nu vor putea, însă, împiedeca opera de uni-

¹⁾ Se trimitem pe d. Zillich la conaționalii săi: Fr. Schuller von Libloy, *Siebenbürgische Rechtsgeschichte*, 1867 și Ios. Bedeus von Scharberg, *Die Verfassung des Grossfürstentums Siebenbürgens*, 1844.

ficare a statului nostru, care de altfel e chiar în spirit paneuropean, după cum vom vedea îndată.

Nu vom trata naționalitățile cu dispreț. Nu le vom numi „relicvii etnografice“ ca Mussolini sau „material etnografic“ ca panslavistul Danielevschi, deși e incontestabil că ele sunt o amintire a trecutului, adecă fragmente dintr'o diferențiere etnică determinată de anumite împrejurări geografice și istorice. Asupra *națiunii* și *naționalității* s'a scris o literatură întreagă, niciodată învățații n'au discutat mai mult aceste noțiuni ca în zilele noastre. Cu toate acestea nu s'a ajuns la o lămurire a lor și la o încheiere pozitivă¹⁾. Dintre tot ce s'a spus și s'a scris, găsim vrednice de reprodus părerile lui Lothrop Stoddard: „S'au făcut diferite teorii, căutând să identifice naționalismul cu limba, cultura, rasa, politica, geografia, regimul economic sau religiunea. Desigur aceste elemente și altele pot fi factori cari contribuie la formațiunea conștiinții naționale; dar, în ultima analiză, naționalismul e un lucru superior elementelor sale constitutive, pe cari le coordonează într'o sinteză nouă și superioară“. „În realitate, naționalismul e o *stare de spirit*. Naționalismul e *credință*, împărtășită de un număr important de indivizi, că ei constituie o „naționalitate“; e sentimentul că sunt legați unul de altul ca „națiune 2)“.

Noul Messia al naționalismului a fost Wilson, cu cele 14 porunci ale sale, cari au avut o influență de integrări naționale și de disoluții de state.

Pentru minoritarii noștri e interesant de știut, cum se respectă principiul naționalității în patria lui Wilson. Lăsăm la o parte exclusivismul american față de japonezi și ne mărginim a cita un simplu fapt divers, o știre publicată în toate ziarele, care aruncă o lumină brutală asupra sufletului american. Iată-o:

„Un nou caz de linșare s'a produs ieri în orașelul Brookhaver, din statul Mississippi. Mulțimea furioasă a spart porțile închisorii și a ridicat doi negri, acuzați că au tras cu revolverul și rănit pe un alb, care le datora o mică sumă de bani. Negrii, legați de un automobil au fost târați până afară din oraș unde au fost spânzurați“.

Toată ideologia wilsoniană despre drepturile minorităților e pălmită de monstruozițate a vieții reale.

La noi minoritarii se supără că sunt considerați *străini*, iar în America sunt spânzurați pentru că au îndrăznit să atace un majoritar. Problema rasei nu schimbă principiul de drept. Ce zici, tinere domn Zillich?

Azi începe să se înfiripeze o nouă *credință*, a comunității europene. Religia naționalismului se reîntregrează într'o Europă unitară. Apostolătul paneuropean al dlui Condohove-Kalergi convertește, în lumea intelectuală, tot mai mulți credincioși. Statele Unite ale Euro-

¹⁾ Recomandăm: *Nation und Nationalität*, Beiträge, in Jahrbuch für Soziologie, verl. G. Braun in Karlsruhe, 1927.

²⁾ *Le nouveau monde de l'Islam*, Payot, Paris, 1923, p. 144.

ropei — nu națiunile — vor fi odată o realitate, fiindcă corespund unei necesități economice, după cum am arătat altădată.

Într'o Europă unită vor avea un rol numai națiunile mari. Naționalitățile sau minoritățile vor dispărea — nici astăzi n'au decât rostul de a plictisi pe cei mari cu plângeri — și se vor contopi de bună-voie în marile unități economice și culturale. După cum creștinii caută să restabilească unitatea bisericii, așa și europenii se străduiesc, împinși de legile de fier ale vieții economice, să înlăture frontierele dintre State și să le închege într'o unitate politică. În calea acestor străduințe se pot pune minoritățile cu doleanțele lor anahronice? Credem, că e o copilărie să mai lungim vorba.

Regiunea noastră e menită să facă parte din *România* care împreună cu *Germania* și *Slavia* va crea Europa unită.

Și poate va veni o vreme, când un urmaș al dlui Zillich se va entuziasma mai tare ca galul Rufilius Namatianus și va preamări, ca și aceasta opera *României*, scriind:

Fecisti patriam diversis gentibus unam; profuit injustis, te dominante capi.

II.

Acum e ușor să ne oprim și sub strășina teoretică a culturii transilvănene a dlui Zillich, fiindcă ea nu rezistă nici unei analize.

În Ardeal sunt culturi etnografice la sate. Cea mai interesantă e cea românească, fiindcă e cea mai veche, multimilenară cum am arătat în articolul „Cultura românească”. Din această cultură luau exemple învățații sași și alții pentru a aduce dovezi despre vechile credințe indo-europene cari nu se pot reconstitui decât pe baze arheologice și etnografice¹⁾.

Cultura etnografică maghiară, în special ca manifestațiune artistică plastică, e aproape inexistentă. Ne-o arată Malonyai Dezső în voluminoasa sa lucrare.

Cea săsească e și ea destul de modestă, după cum o dovedesc lucrările lui Sigerius din Sibiu.

Aceste două din urmă au suferit adânci influențe românești, adevă autohtone.

La orașe e o civilizație burgheză capitalistă, care nu se deosebește de restul civilizației burgheze europene, decât prin oarecari variante asupra cărora nici nu merită să ne oprim.

Atunci, care sunt elementele constitutive ale culturii transilvănene? Din ce fapte reale zămislește dl Zillich existența „Sufletului transilvănean“?

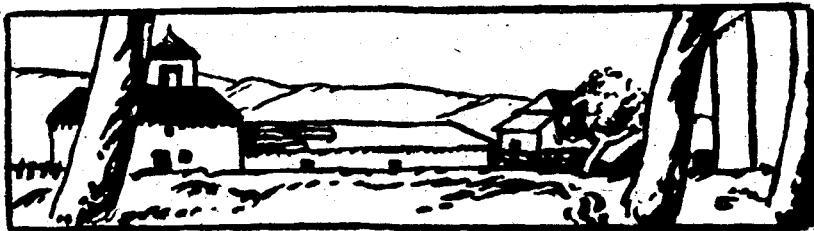
Scriitorul minoritar e impresionat de antinormia dintre Ardeal și Vechiul regat, căreia îi așterne substratul larg al luptei dintre Occident și Orient. Problema e așa de vastă, așa de complicată și așa

¹⁾ Citez întâmplător pe I. Teutsch, utilizat în ce privește „Muma ploaiei” de Georg Wilke, *Die Religion der Indogermanen in archäologischer Betrachtung*, in Mannus-Bibliothek, Leipzig, 1923.

de grea, încât nici nu o atingem. Vom lămuri-o într'un studiu în curs de publicație. Ceeace putem să spunem e că astăzi Occidentul pătimește de misticismul oriental, iar Orientul de naționalismul și materialismul apusean. Intreg globul pământesc se sbuciumă într'o criză de conștiință și într'o criză morală. O lume nouă e în curs de devenire, ale cărei concepții de viață nu le putem încă fixa, deși le întrezărim. Antinomia dintre Ardeal și Vechiul regat încadrată în aceste perspective largi dispăre. Minoritarii nu pot rămânea elemente retrograde, stăruind în mentalitatea trecută a civilizației agrare, cu diferențierile ei regionale și etnice. Ei trebuie să se supună legilor civilizației mecanice, care, cu viteza ei dinamică, încheagă umanitatea în unități mari. Omenirea nu se va mai întoarce niciodată la creațiuni artificiale ca Austro-Ungaria sau Elveția, ci va înainta, cu pași uriași, spre Paneuropa, Panamerica și Panasia. Toate aceste unități continentale vor fi călăuzite de acelaș suflet, de sufletul uman. Cultura umană va fi sintetizată într'una singură din diferitele culturi naționale, întocmai ca lumina solară ce se descompune în atâtea culori, deși e încheagată într'una singură.

OCT. C. TÂSLĂUANU

Problema stabilizării¹⁾

— Un punct delicat: sporirea emisiunii —

Nu putem stabili un nou regim monetar până ce desfășurarea vieții noastre economice nu va prezenta o producție de bunuri corespunzând *posibilităților existente*. Numai atunci vom ști care este cantitatea de mijloace de plată necesare și numai atunci vom cunoaște valoarea reală a unității noastre monetare.

Oscar Kiriacescu

Din paginile precedente ale acestei serii de articole reiese greșala pe care a făcut-o guvernul de a proceda la stabilizarea leului fără a fi dobândit în prealabil *încrederea* piețelor interne și externe, luând, în cursul anilor precedenți, măsurile indispensabile cari, constituind faza de *organizare*, ar fi justificat astăzi, prin normalizarea situației noastre economice, încheierea acordurilor cu marile bănci de emisiune și legiferarea stabilizării.

O credință răspândită este aceea, că fixarea prin lege a puterii de cumpărare a monedei și abolirea cursului forțat — adică asigurarea convertibilității — sunt măsuri suficiente pentru ca fluctuațiunile de curs să fie evitate. Nimic mai eronat. Faptul că bancnota poate fi transformată la cerere în aur nu conține în sine factorul, care menține paritatea ei față de aur, oricât de mare ar fi stocul de acoperire, dacă politica valutară nu e sănătoasă²⁾.

¹⁾ În articolul precedent (*Țara Noastră* nr. 29 din 15 Iulie) s'a strecurat o greșală. La pagina 938, rândul 15 în loc de: „nici o nouă emisiune, dar totuși credite“, a se citi: „nici o nouă *inflațiune*, dar totuși credite“.

²⁾ *Hawtrey, Currency and credit*: „În fața nebuniei sau ignoranței bancherilor și guvernelor și în fața nevoilor unui eventual război, nici o rezervă de aur, fie ea cât de mare, nu va fi o protecție suficientă“.

O rezervă metalică prea mare ar fi chiar dăunătoare, căci tezaurul care constituie acoperirea emisiunii, neputând fi valorificat, reprezintă un capital mort¹⁾. Calculele și experiența, care au dus la principiul „gold standard” cer o acoperire de 30—35% din valoarea emisiunii.

În aceste condițiuni, circulația noastră actuală fiind de 21 miliarde, adică la cursul de 33, aproape 650 milioane lei aur, s'ar putea legifera convertibilitatea în raportul de 1 leu aur pentru 33 lei hârtie, de îndată ce Banca Națională ar dispune de un stoc de 220 milioane lei aur. Din bilanțul Băncii de emisiune se vede că rezervele sale în aur și devize aur se urcă circa la 250 milioane lei aur. Deci, teoretic, abolirea cursului forțat al leului s'ar putea face, fără ca aceasta să aibe vre-o influență asupra variațiunilor în puterea de cumpărare a bancnotei, dacă celelalte condițiuni necesare stabilizării nu sunt satisfăcute.

Prin urmare, nici vorbă de convertibilitate în situațiunea actuală.

Circulația monetară a României era, înainte de război de circa 500 milioane lei; este deci evident că cele 650 milioane actualmente în circulație, sunt departe de a satisface nevoile României mari.

Am insistat îndeajuns asupra primejdiei inflațiunii. Foarte cumințe, guvernele noastre au uitat-o. Dar situațiunea pieței s'a agravat într'atât din cauza lipsei de numerar, încât acum, mai ales în ajunul finanțării recoltei, tipărirea de lei hârtie nu se mai poate evita.

După opt luni de tratative cu finanța străină, guvernul a ajuns la hotărârea de a sparge faimosul plafon. Două ar fi mijloacele de acoperire. Unul l'ar constitui surplusul de devize ce vom căpăta pentru desfacerea unei recolte mai bune ca în anii precedenți. Chestiunea e într'adevăr delicată, căci dacă Banca Națională nu poate furniza lei în contra devizelor care îi vor fi oferite, cerealele noastre nu pot fi cumpărate. Era pe de altă parte absolut indispensabil ca schimbul devizelor în contra leilor să se facă fără nici-o dificultate, adică fără ca leul să facă primă, căci orice urcare de curs ar micșora câștigul producătorului. Emisiunea de lei pe bază de devize ar decongestiona piața, menținând cursul la nivelul actual. Există însă primejdia ca acest nivel să nu poată fi menținut, căci în cazul unei balanțe comerciale deficitare sau al unei recolte slabe anul următor, o asemenea operațiune nu ar fi altceva decât o inflațiune deghizată, care ar produce o depreciere a valutei.

Procedeul nu e de recomandat: „Une inflation déguisée peut nuire d'avantage au cours d'une monnaie qu'une inflation voulue et étudiée”²⁾. Se va spune că o emisiune de câteva miliarde, când piața este atât de setoasă de numerar, ar putea trece neobservată. Nu negăm aceasta. Originea misterioasă a unor sume mari de lei apărute pe piață (de exemplu sutele de milioane puse la dispoziția Creditului Industrial) ar justifica chiar bănuiala că guvernul a și făcut uz de

¹⁾ Afară, bine înțeles de stocul de devize, cu condițiunea ca ele să fie trecute la activ cu mare prudență din cauza variațiunilor de curs.

²⁾ Ernest Billiet: Le Paradoxes de l'inflation.

acest paliativ, mulțumită căruia Banca Națională s'a putut aproviziona cu devize. Amănuntele teoriei *compensațiilor* sunt prea complicate ca să fie loc aci pentru o discutare tehnică a procedului. Este des- tul să spunem, că nu poate fi vorba de întrebuintarea unor asemenea expediente când scopul urmărit este o asanare financiară solidă și definitivă. Germania și-a sacrificat valuta pentru a-și salva producția; Anglia și-a sacrificat producția pentru a-și salva valuta; să sperăm că România nu-și va sacrifica leul pentru a-și salva guvernul!

Celalt mijloc de acoperire a unei noi emisiuni, de care s'a vorbit mult în ultimul timp, l'ar constitui un împrumut extern. A fost vorbă chiar că Banca Franței să ne pună la dispoziție, în acest scop o sumă în franci francezi. Aci nu mai poate fi vorbă de inflațiune. Stocul de devize ar constitui o *acoperire reală*, care ar permite Băncii Naționale să tipărească lei. S'ar părea deci, că criza poate fi înlătu- rată deoarece piața, dispunând de o largă circulație, ar putea aștepta binefacerile stabilizării. Dacă e vorba numai de o emisiune mică, chestiunea nu prezintă o importanță prea mare, dar atunci nici piața nu s'ar vedea îndestulată. De îndată ce s'ar încerca însă sporirea emisiunii în raport cu nevoile *normale* ale României: Mari, s'ar face o nouă greșală, căci *orice sporire a circulației monetare înainte de o sporire corespunzătoare a producției*, oricât de urgente și justificate ar fi nevoile pieței, constituie o primejdie.

În mod simplist, se judecă cam astfel: înainte de război, dis- puneam de o circulație de 505 milioane aur. Azi România e de trei ori mai mare. Deci e nevoie de o circulație de 1 miliard și jumătate. Acei cari calculează în modul acesta ar avea dreptate sub o singură condiție: ca mijloacele de producție și producția însăși a României să fi crescut proporțional cu mărirea teritoriului.

Această condiție este bazată pe principiul după care *singurul mijloc pentru o națiune de a-și mări venitul este ca ea să-și mă- rească producția*, căci un popor nu poate cumpăra cu venitul său socotit în bani mai mult decât venitul său *real*, care este totalitatea muncii sale productive.

Creșterea venitului în bani este deci consecința unei creșteri a producției. Calea inversă, adică înmulțirea mijloacelor de plată spre a se ajunge la o sporire a producției va ocaziona perturbațiuni valutare grave de îndată ce producția nu ar crește proporțional, ceia-ce s'ar întâm- pla la noi în mod fatal, din cauza dezorganizării mijloacelor de transport.

Circulația financiară a unei țări fiind în raport cu producția ei, trebuie *justificată* de capacitatea ei de a transforma în marfă produ- sele sale. Factorii întindere sau număr de locuitori nu joacă absolut niciun rol în această justificare a circulațiunei.

Un exemplu ni l'a dat Germania. Înainte de război, circulația ei totală era de 5270 milioane mărci aur. La sfârșitul anului 1923, scăzuse la 1242 milioane pentru a reveni, progresiv cu sporirea pro- ducției, la 2050 milioane în 1924.¹⁾ Circulația germană a scăzut astfel

¹⁾ *Gustav Camel*: Stabilierungsproblemen.

cum a scăzut și a noastră față de aur, odată cu diminutarea producției și ruinarea avuției naționale. Numai faptul că s'au găsit acolo oameni, cari au știut, cu toate presiunile grozave ale pieței din cauza lipsei nemai-pomenite de numerar, să reziste tuturor sugestiunelor de sporire a emisiunii a făcut ca valoarea rentenmărcii să poată fi menținută¹⁾

Sacrificiile făcute în epoca aceasta s'au dovedit a nu fi zădărnice, căci Germania a reușit să-și mărească producția cu toate dificultățile ocazionate de aplicarea tratatului dela Versailles și să-și sporească treptat circulația, până când producția ei va deveni normală.

Țara noastră trece, dela război încoace, printr'o criză de producție asemănătoare, cu simpla deosebire că, în loc să urmărim exemplul altora, am făcut o serie de experiențe, care ne lasă azi fără *nici un progres* făcut în domeniul economic. O comparație între producția noastră actuală și producția antebelică este edificatoare.

Cu toate bogățiile noastre în materii prime, nu am reușit să avem o industrie de sine stătătoare, care să lucreze cu capital propriu. Instituțiile noastre industriale sunt tributare băncilor care le finanțează. Acest parasitarism al industriei este una din cauzele, pentru care nu i-au putut realiza progrese, câștigurile fiind înghițite de bănci în loc ca ele să servească la dezvoltarea întreprinderilor.

Înainte de război, principalele industrii din țară (metalurgie, lemne, produse chimice, textile, pielărie, ceramică) acuzau o producție anuală de 990 milioane lei aur. Producția industrială a fost, pentru anul 1926, de 34 miliarde lei sau 1030 milioane lei aur. Ori, înainte de război, industriile Transilvaniei, ale Bucovinei, Banatului și Basarabiei aveau o producție anuală în valoare de 920 milioane lei aur. Deci teritoriile în cari compun astăzi România-Mare avem o producție industrială de 1910 milioane lei aur anual, adică cu 880 milioane (29 miliarde lei hârtie) mai puțin decât astăzi!

Producția aurului și a argintului este și ea în descreștere: România-Mică producea 2115 kgr. aur și 5546 kgr. argint anual (1913) pe când astăzi se produce 1311 kgr. aur și 2246 kgr. argint. O scădere de 38 și de 60 la sută!

Singurele capitole la care se arată o sporire a producției proporțională cu mărirea teritoriului sunt acelea al cărbunilor și al petrolului cu derivatele sale. Producția este însă, în ce privește petrolul, departe de cea ce ar putea să fie.

Dar un tablou jalnic de tot este acel a situației noastre agricole.

În 1927 producția de cereale a fost de 866.406 vagoane. Ținând seama de necesitățile consumului intern, nu au mai rămas disponibile pentru export decât 140.000 vagoane dintre care 64.600 porumb și numai 33.500 de grâu față de cele 200.000 vagoane care se exportau înainte de război! În ceea ce privește producția la hectar, ocupăm, alături de Rusia, coada listei tuturor țărilor. Media românească este de 8.6 chintale, cea rusească fiind de 8.2 Bulgaria pro-

¹⁾ Dr. Schacht: Die deutsche Stabilisierung.

duce 13·2 chintale, iar Danemarca 33·1, pe când media României era înainte de război de 15 chintale anual.

Dar nici măcar calitatea celor 33.000 vagoane exportate nu se aproprie de aceea a grâului nostru de acum 12 ani. Prin expropriere, a luat sfârșit tradiția unei culturi raționale. Grâul actual, cu o greutate la hectolitru de 70 klgr. și amestecat cu o cantitate nepermisă de corpuri străine nu are căutare și deci nici preț. Dealtfel, orice încercare individuală de reacționare este zădarnică. Iată o experimentare personală: cu toată micșorarea posibilităților de exploatare din cauza exproprierei și distrugerii cu ocazia războiului a materialului agricol, am căutat să obținem la moșia părintească, prin selecționarea semințelor, prin calitatea arăturilor, printr-o rațională fosfatere și asolament, un grâu echivalent atât calitativ cât cantitativ celui dinainte de război. Trei ani de-arândul am obținut o greutate la hectolitru, care varia între 79·7 și 81. Probele noastre se primblau timp de săptămâni pe la exportatori cerealiști fără ca prețul oferit să fie superior proporțional mediei obișnuite. Cheltuiala suplimentară de 2000 lei la hectar vine deci în sarcina producătorului!

Guvernul, s'a alarmat și el de această depreciere a cerealelor noastre. Dar alarmarea lui a fost zădarnică căci rezultatul a fost legea standardizării de care vor beneficia desigur antreprenorii silozurilor, dar nici decum producătorii. Dealtminterea, astfel cum e concepută, legea nu pare aplicabilă. Trebuie deci să ne mulțumim cu faptul că guvernul a numit o comisiune numeroasă și a trimis-o... în Canada ca să studieze modul cum se face acolo standardizarea!

În ceiace privește mijloacele de transport, e de necrezut că nu s'a înțeles până acum, că nu ne vom putea folosi niciodată de producția noastră până când transportul mărfurilor nu va fi asigurat. Normalizarea căilor de comunicație este primul postulat cerut de normalizarea aparatului nostru economic. Fără mijloace de transport eficiente, rapide și suficiente, degeaba producem, căci prima condițiune pentru ca marfa să fie valorificată este ca ea să poată ajunge repede și în bună stare dela producător la cumpărător. Astfel concurența anihilează orice efort.

Rețeaua C. F. R. posedă un total de 42.000 vagoane de marfă și 2000 locomotive atunci când nevoile economiei naționale cer un parc de minimum 99.000 vagoane și 4500 locomotive. Dacă socotim că și calitatea materialului lasă mult de dorit, este ușor să ne dăm seamă cât mai rămâne de făcut pe acest teren, înainte de a se putea vorbi de normalizare.

Iată unde ne-au adus concepțiile greșite și egoismul partidului liberal: zece ani pierduți pentru refacerea economică a țării, congestiunea pieței din cauza lipsei de numerar și cercul vișios în care ne sbatem, neputând emite bani fără producție și producția cerând capitaluri!

O soluție deci, se impune.

Fără capitaluri din afară, nu mai putem trăi. Ce e de făcut dacă, nevoind să riscăm fluctuațiuni valutare inerente unei sporiri a emisiunii, nu putem preschimba în lei capitalurile-devize?

În Germania, pe timpul grozavei crize din 1923—1924, lipsa de numerar se resimțea într'atât încât Reichsbank, fiind hotărâtă să reziste cu orice preț asalturilor pieței, care cerea o nouă emisiune, a încuviințat circulația în mod liber a dolarului. Această măsură a prezentat avantajul să permită ușurarea pieței și organizarea producției prin investițiuni cu capital străin fără ca să fie nevoie de o nouă emisiune. Emiterea renfenmărcilor pe baza devizelor retrase treptat din circulație nu s'a făcut decât în mod progresiv, menționându-se raportul normal între emisiune și circulație de mărfuri.

Concluzia care se trage pentru noi este că circulația noastră monetară nu poate fi sporită decât cu multă băgare de seamă, după o amănunțită cercetare a stărei *reale* a producției noastre de mărfuri și a posibilităților de a le transporta. Orice evaluare superficială sau voit exagerată va avea drept consecință fatală o diminuare a puterii de cumpărare a leului stabilitat. Nenorocirea țării este că această problemă a sporirii emisiunii se pune astăzi, concomitent cu lucrările stabilizării, atunci când trebuiau de mult găsite mijloacele de a mări circulația în raport cu nevoile pieței. Era prima verigă din lanțul operațiunilor pregătitoare. Faptul că guvernul liberal caută să bacleze acum stabilizarea în orice condițiuni, revenind dintr'un condei asupra întregii sale opere de un deceniu, este cea mai bună dovadă că nu se caută decât un succes politic. Altfel ar fi fost firesc ca partidul liberal, păstrându-și demnitatea, să se retragă pe ruinele unui sistem dovedit greșit, lăsând acelor cari au preconizat-o întotdeauna, sarcina de a înfăptui stabilizarea.

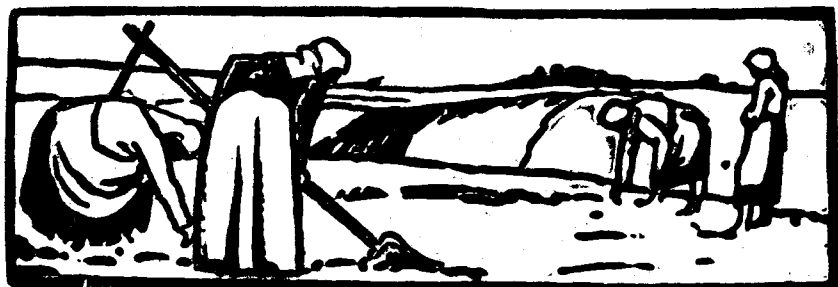
Obținerea unui împrumut este o chestie vitală pentru țară. În-făptuirea stabilizării este piatra angulară a edificiului nostru economic și monetar. Guvern și opoziție sunt azi de acord. Dar un împrumut oneros astfel cum îl pot obține liberalii și o încercare de stabilizare în condițiuni care au speriat chiar binevoitoarele cercetări ale experților francezi ne-ar costa mai scump decât toate greșelile, îngrămădite timp de zece ani, ale d-lui Vintilă Brătianu.

Este plină de primejdii ambiția unui singur partid de a ajunge la un rezultat *cu orice preț*, fără sprijinul țării și în disprețul părerilor autorizate ale specialiștilor din opoziție. Ce ușor este să te înșeli pe tine însuși, interpretând statisticele astfel cum îți convine și trecând cu ușurință peste problemele supărătoare! Ce ușor este să le consideri drept lipsite de importanță!

Mai cu greu, dar la urma urmelor chiar experții străini sunt inclinați a se lăsa convinși, atunci când intervin unele presiuni politice într'o chestiune unde interesul unei țării străine nu ar avea ce căuta...

Să nu adormim pe iluzii: primejdia unei sporiri pripite a emisiunii nu trebuie nesocotită.

ARTUR HOLBAN

Criza politică iugoslavă

Vecinii noștri sârbi se găsesc în fața unei noi etape a evoluției lor. Ca de atâtea ori în istoria acestui popor, a trebuit să intervievi violența ca să actualizeze problema remedierii unor stări de lucruri morbide, și cari, fără gloanțele de revolver ale unui fanatic, poate că s'ar mai fi prelungit. Fapta deputatului Rakici s'a însărcinat însă să pună pe tapet, cu o oră mai devreme, așa zisa problema croată care, în realitate, înseamnă ceva mai mult, deoarece ține de modificarea întregii ordine constituționale a actualului stat iugo-slav. Prin urmare, constituirea guvernului neutru, sub președinția celui mai popular general sârb, n'ar fi fost sfârșitul, ci abia începutul crizei politice din Iugoslavia. Rolul noului guvern, compus din personalități agreate de toată lumea, nu este altul, decât să înlăture violența și pasiunea, înlesnind o meditare cât de cât pașnică asupra marelui chestiuni dela ordinea zilei.

Pentru noi, românii, este foarte greu să ne facem o judecată dreaptă despre lucrurile ce se petrec acum în cuprinsul statului vecin. Moștenitori comuni ai aceleiaș succes-uni, până la un punct ne vedem în fața unor împrejurări similare, cu dificultăți și prejudecăți politice identice, astfel încât ne vine foarte greu să nu recurgem la ajutorul analogiei atunci când e vorba să soluționăm problema unuia sau altuia din cele două state. Sunt foarte puțini românii cari n'ar fi dispuși să constituie pe dată frontul Radici—Hlinka—Maniu, socotind că originea răului provine dela regionalism, dela imposibilitatea de adaptare a acestora la viața de stat națională, etc. etc. Și totuși, în ce privește Iugoslavia, analogia nu ne ajută la nimic. La baza frământărilor de-acolo stau cauze cu mult mai adânci și cari, din fericire, nu se găsesc nici la noi și nici la ceho-slovaci. Dacă ar fi vorba numai de regionalism, sau de alte metelne de ale noastre,

factorii politici din Iugoslavia ar fi oamenii cei mai fericiți de pe glob și soluțiile n'ar întârzia nici 24 de ore. Ce n'ar da sârbii, dacă croații s'ar mulțumi cu afirmarea lor în limetele Croației, să-i ocupe slujbele, să o reprezinte în toate direcțiile, cu un cuvânt, dacă croații s'ar mulțumii cu traducerea în faptă a principiului „Croația a croaților”, adică în principiul culminant al frământărilor delă noi?!

Originea răului din Iugoslavia nu zace în întâmplări recente, izvorâte din neajunsuri politice, administrative sau economice postbelice, ca la noi sau la cehoslovaci. Geneza deosebirilor dintre sârbi și croați este de mai multe ori seculară. Cei dintâi, adepți fanatici ai centralismului, îl susțin, — în virtutea dreptului lor de element principal în alcătuirea statului, a vitejiei și a sacrificiilor aduse, — fără nici un scrupul, fanatic, chiar cu ajutorul unei violențe extreme. Cei de al doilea, croații, cer cuvânt în trebile statului în numele culturii, din trecut și prezent, grație căreia s'a zămislit ideia statului iugoslav de astăzi. În Croația culturală a răsărit ideia statului iliric iugoslav în evul mediu, această provincie a frământat-o, a dospit-o, cu armele culturii, în sânul popoarelor iugoslave răzlețite. Statul iugoslav de astăzi este, deci, fătul culturii croate, la nașterea căruia sârbii n'au dat decât forța brută, fizică. Cum vedem, deci, aci nu se pune chestiunea de liberă afirmare a elementului croat în viața statului iugoslav, sau la el acasă, ci el revendică heghemonia, conducerea întregului stat iugoslav.

Nu vom zăbovi prea mult să arătăm că, astfel pusă chestiunea, în luptă deschisă, ea nu se va putea soluționa în veci. (Este inutil să motivăm, că sârbii, de bună voce nu vor renunța niciodată la dreptul lor de întâietate în stat; probabil, după zece ani de violențe dorite și nedorite, vor schimba tactica, căutând o destindere și temporizare a soluțiunii, nădăduind poate și concursul adesea salvator al neprevăzutului. Croații, mai slabi ca forță, știu acest lucru și evită lupta decisivă piept la piept. Ei caută să-și ajungă ținta cu mijloace indirecte, cerând modificarea Constituției centralizatoare și transformând pe această cale Iugoslavia într'un stat federativ, care, apoi, să le ofere conducerea, sau să i-o acapareze, în numele culturii mai avansate.

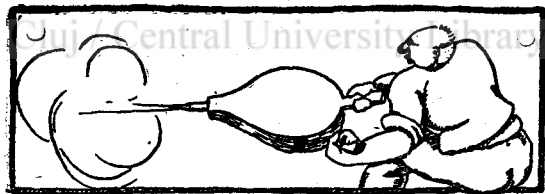
Cine va eși învingător din această luptă, firește, nu putem ști. Nu avem la îndemână elementele de judecată necesare pentru a face prognosticuri. Ne vom mulțumi, deci, cu succinta relatare de mai sus, așteptând ca evenimentele să ne confirme, sau să ne desmintă. Cu toate acestea, credem că nu este inutil să ne punem întrebarea: care ar fi politica noului stat federativ iugoslav, condus de croați? Discuția asupra acestei ipoteze este cu atât mai necesară, cu cât pe aceea a sârbilor o cunoaștem foarte bine, căci am avut durerea s'o învățăm pe propria noastră piele.

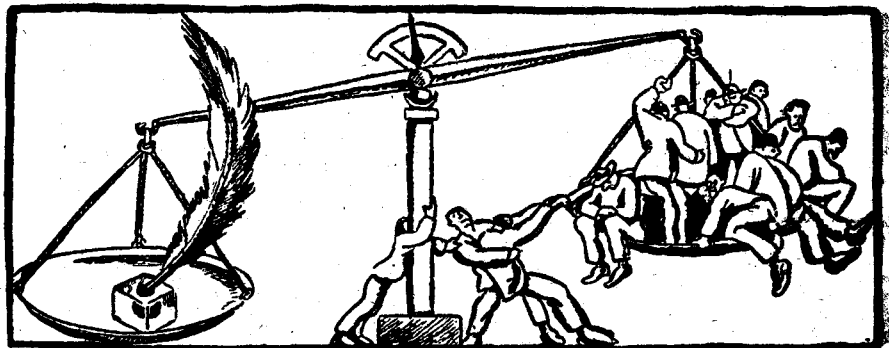
Contrar opiniei generale dimprejurul nostru, noi credem, că trecerea conducerii statului iugoslav asupra croaților — dacă aceasta va reuși pe cale pașnică — va da o nouă amploare, un nou ideal politicii lui externe, căci aceasta ne interesează în primul rând. Acest ideal va privi România și românismul foarte de aproape. Cunoaștem

atât de bine româno=fobia dlui Pribicevici, actualmente aghiotant al dlui Radici, dovedită cu prisosință cu ocazia interpelării în chestiunea convenției școlare româno-iugoslave, cât și pe aceea a șefului croat, d. Radici, — manifestată prin ziarul său *Dom*, care scria mai acum câteva timp, că „Voivodina“ numai atunci va fi întregă și fericită când se va juca „kolo“ dela Subotîța până la Orșova — încât nu ne facem nicio iluzie. Dar viitoarea politică iugoslavă nu ne amenință numai dinspre Banat, ci și din altă parte. Revenind la ideia integrală a statului iliric iugoslav, politica iugoslavă nu se va opri la actualele granițe, ci va căuta să adune într'un mănunchiu pe toate popoarele de limbă slavă, deci și pe bulgari. Ideia aceasta, susținută până acum din partea bulgarilor numai de ex-ministrul bulgar, Kosta Todorov și câțiva prieteni, ar câștiga adepți cu duimul atunci când ar fi vorba să se alipescă la o Iugoslavie federativă. Adică, ni s'ar creia și la sud problema care până acum o avem numai la nord-est.

Iată unde poate duce criza politică de azi din Iugoslavia.

P. NEMOIANU

Cronica politică

Două Parlamente

În acest început de vacanță întârziată o diversiune: guvernul a cerut convocarea Parlamentului, iar național-tărăniștii, fiindcă n'aveau cui să se adreseze, s'au convocat în parodia dela Sindicatul Ziariștilor. Deci, două Parlamente; ceea ce pentru o vacanță năpădită de călduri ni se pare cam mult.

În dealul Patriarhiei și la Universitate, Corpurile legiuitoare mai mult sau mai puțin legale s'au adunat la chemarea dlui Vinfilă Brătianu pentru a da guvernului o încuviințare, pe care dealtcum și o luase singur, și anume aceea de a continua tratativele cu bancherii străini în vederea realizării împrumutului. Judecând drept, e greu de precizat care este rolul acestei sesiuni extraordinare. Chestiunile puse în decretul de convocare a Camerelor puteau să aștepte fără nicio pagubă sesiunea ordinară, iar ceea ce ar fi trebuit să alcătuiască singura justificare a acestei convocări — votarea contractului de împrumut și a legii stabilizării — lipsește din ordinea de zi a Adunărilor. Se pare, că guvernul, care promisese că va convoca Parlamentul în sesiune extraordinară, încă de acum o lună și jumătate, când se nădăjduia în realizarea împrumutului extern, are nevoia de a-și da o conținență înainte de a se cunoaște mai pe larg condițiunile, pe cari ni le pun, împovorătoare, bancherii străini. Din cât se cunoaște asupra discuțiilor cari au avut loc deunăzi la București, bancherii au acceptat în principiu ideea contractării unui împrumut colectiv de către noi. După opt luni de costisitoare tratative, guvernul se poate crede cât vrea în plin succes; noi, și alătura de noi țara, care nu e

— așa de proastă cum o crede *Viitorul*, nu avem de ce îl felicita. Dimpotrivă. Ori, tocmai eșecul dezastruos, pe care l'a suferit zilele trecute d. Vintilă Brătianu explică îndestul nevoia guvernului de a se acoperi pe viitor cu acea *carte-blanche*, necesară pentru a se continua niște tratative, cari nu pot să ne ducă decât la concesiunile cele mai inavuabile.

Adunat în consiliu de familie, guvernul liberal rămâne deocamdată la putere, obținând ceea ce cere de la un Parlament, care are toate aparențele unei instituții legale. Dar, deși opoziția este slab reprezentată acolo, discuția nu se va desfășura fără energice glasuri de împotrivire. Partidul poporului și partidul național al dlui N. Iorga alcătuind, cu toate loviturile pe cari li-au îndurat în alegerile banditești de acum un an, singura opoziție înțelegătoare de rosturile ei, își vor spune respicat cuvântul lor de desavuare. Și prin glasul lor își va rosti înseși țara verdictul pentru faptele unui guvern, căzut de mult dincolo de limitele îngăduinței publice.

* * *

De la această îndatorire, care constituie chiar rațiunea de a fi a oricărui partid cu pretenții că stă în slujba intereselor țării, partidul național-tărănist absentează, pentru a se deda, într'o sală izolată, la spectacolul grotesc și ridicol al unei acțiuni fără sens politic și fără țință practică. Adunarea aceasta, pe care imbecilitatea foilor oficioase și perfidia așa ziselor independente o întitulează pompos „Parlamentul național-tărănist“, e tot ceea ce putea să născociască mai caracteristic mintea înfierbântată de neputință și ură a conducătorilor unei politici de incurabilă negațiune. Căci, ce va însemna pentru momentul, pe care îl reprezintă actualele evenimente, parodia parlamentară de la Sindicatul ziaristilor? Cu ce va rămâne în istoria vieții noastre politice acțiunea aceasta, absurdă din punct de vedere constituțional, inutilă din punct de vedere practic, ridicolă din punct de vedere formal? Discursurile, cari se vor rosti acolo, s'ar fi putut fiine tot așa de liber în incinta unei autorități consacrate, ca reprezentând expresia voinței naționale. Dar pe când turbulenta agitație de unul singur a partidului național-tărănist e sortită să se irosiască în ecoul de o zi al câtorva ziare favorabile, aceeaș acțiune canalizată în forme constituționale — pe cari cei ce se pretind fanaticii lor apărători n'au dreptul ei cei dintâi să le nescotească — ar fi căpătat autoritatea locului unde s'a produs și ar fi rămas acolo oficial înregistrată pentru totdeauna.

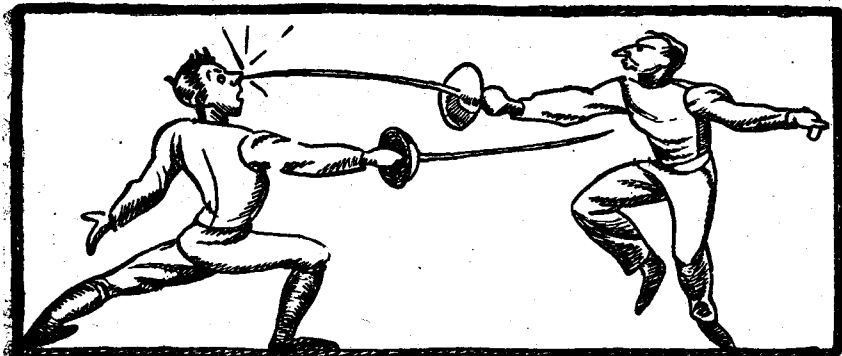
Veți zice, rezultatul e platonice; liberalii sunt în majoritate și orice opoziție e neputincioasă. Nu e așa. În Parlament forțele se află față în față și un atac de opoziție, temeinic susținut și bine îndrumat, nu rămâne niciodată fără urmări. Desigur, că guvernul ar fi obținut aceleași rezultate, aflându-se în fața unei opoziții complete. Partidul național-tărănist, deși reprezentat numericeste considerabil mai bine decât celelalte două partide de opoziție, n'ar fi adăogat prea mult împotrivirii și n'ar fi determinat o modificare a hotărârilor, de mai înainte cunoscute. Dar în altă situație s'ar afla guvernul, după un asemenea

rezultat. Acea *carte-blanche* pe care o poruncește și o optine de la o majoritate servilă și pe care ar refuza-o întreaga opoziție parlamentară, valorează mai puțin decât ceea ce va obține de la un Parlament unde opoziția cea mai numeroasă este absentă. Factorul constituțional decisiv ia act de aspectele vieții publice din actele oficiale și este firesc să refuze să cunoaște ceea ce se petrece dincolo de formele constituționale. Acelaș lucru pentru lumea oficială din afară de noi ca și pentru cercurile bancare străine, cari au intenția să trateze cu un stat organizat. Astfel, pentru toată lumea în mod oficial guvernul dlui Vintilă Brătianu va fi împuternicit să contracteze cum vrea un împrumut extern. Partidele de opoziție n'au accentuat o împotrivire comună, și cel mai numeros reprezentat în Parlament s'a abținut, ceea ce poate fi interpretat, oficial, ca o aprobare tăcută.

Pentru aceste motive, acțiunea separată a partidului național-tărănist îl califică pentru totdeauna ca un partid incapabil să se consacre întreg intereselor superioare ale țării în momente decisive pentru viitorul ei. Mai presus de orice, stăpânește la conducerea lui ideea de partid și nu ideea de jertfă.

D. I. CUCU

GAZETA RIMATĂ

Farmecul făcerii

*Guvernul egiptean a închis Parlamentul
aplicând sigilii la intrare. Liniștea domnește
în tot Egiptul.*

Telegramele

*Politica, la Piramide,
Pe-aceste zăbușeli toride,
C'un singur gest s'a liniștit.
Egiptul s'a mai răcorit!...*

*Un comisar, în miezul zilei,
A pus la Parlament sigilii,
Și 'n furtunatecul sobor
N'a mai rămas un orator.*

*Această bruscă rezoluție
Cam seamănă a revoluție.
Pecețile pe Parlament
Cam seamănă a faliment.*

*Dar subț albastrul cer de vară,
Vedeți, e liniște în țară,
Și Nilul curge monoton
Ca 'n vremea lui Tutankamon.*

*Acelaș mâl aruncă râul,
Ca mai demult se coace grâul,
Și tot atât de indispus
Se 'ncruntă Sfinxul la apus.*

*Pe șesurile africane
Pornesc aceleaș caravane,
De-alungul pașnicului Nil
Nu plânge niciun crocodil.*

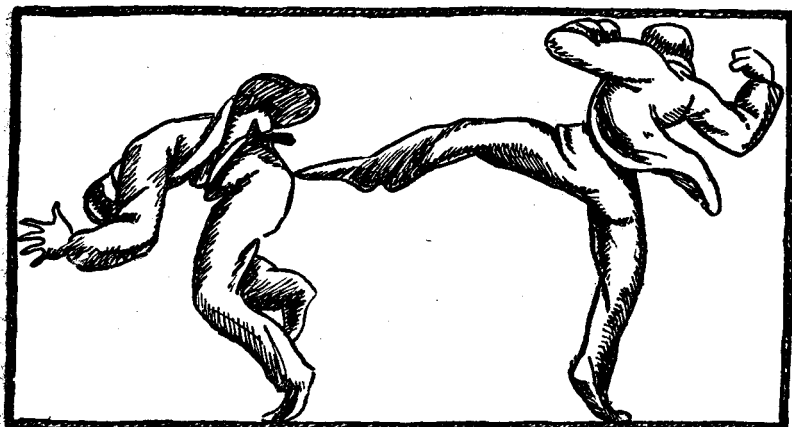
*Iar veacurile împietrite
Privesc spre zare, liniștite,
Cum luna-și trece-acelaș disc
De-asupra unui obelisc...*

.....

*Numai la voi, în România,
Pe mulți i-a apucat mânia,
Văzând cât de puțin decent
A fost tratat un Parlament.*

*Căci voi, democrație nouă,
N'aveți un Parlament, ci două!
Chemați-mă dela Suez,
Să viu și să le sigilez.*

*AHMET-ALI
Strănepot de kediv și portărel
in Alexandria*

I N S E M N Ă R I

Exagerări de neofit. — Avem înaintea ochilor, pe masa noastră de lucru, conferința despre stabilizare rostită de d. Vintilă Brătianu la Institutul Economic Românesc. E un document prețios, pe care nu reușim să-l admirăm îndestul. Actualul președinte al Consiliului vorbește cu atâta încredere despre o soluție financiară, pe care a combătut-o cu inverșunare până deunăzi, încât suntem nevoiți să căutăm exemple în lumea depărtată a celor dintâi creștini, pentru a înțelege tainele unei asemenea sincere convertirii. Cifrele, proiectele de împrumut, perspectivele transferării ale viitorului, toate au rămas în umbră pentru câteva clipe, ca să zărim silueta luminoasă a lui Paul din Tars, plecând pe drumul Damascului...

D. Vintilă Brătianu, teribil Jupiter tonans al Tezaurului României, a fost vreme de zece ani un neîmpăcat adversar al stabilizării monetare și al colaborării cu capitalul străin. În toate discursurile sale, și, ceea ce e mai grav, în toate actele sale de guvernământ, și-a

afirmat credința sa neclintită în formula: *prin noi înși-ne*, cu deosebire scumpă gândului său. *Prin noi înși-ne* însemna, pur și simplu, refacerea economică a țării și revalorizarea leului, fără niciun sprijin din afară, prin renașterea din propria noastră cenușe, după pilda pașării Phoenix.

Fenomenul mitologic a întârziat, însă, să se întâmple. În loc să crească, valuta scobora. În loc să ne refacem, mai rău ne încurcam. Eram amenințați să ne topim, încetul cu încetul, în propria noastră cenușe. Până când, într-o bună zi, — să aducem laude Domnului! — d. Vintilă Brătianu și-a renegat credința și și-a răsturnat zeii în beciurile betonate ale Băncii Naționale. Cum s'a întâmplat această renegare a unor convingeri atât de îndărătnice n'am ști să spunem. Cine a predicat? Ce minune s'a săvârșit? Ce arătare a apărut? La urma urmei, nici nu interesează. Mai târziu, peste câteva veacuri, o legendă va lămuri totul. Legenda, cum se știe, e mai adevărată decât istoria. De ce să

încercăm o muncă inutilă? E destul să constatăm, că d. Vintilă Brătianu vorbește astăzi despre stabilizare și despre împrumutul contractat în străinătate, ca despre o născocire ingenioasă a sa, în care a crezut totdeauna.

Să nu-l deranjăm din această ipostază de neofit fanatic. Să respectăm cele dintâi elanuri. Să nu facem zgomot. Cine știe, poate că o răzgândire mai e posibilă. Orice boală, când revine, e mai gravă decât la început. Primejdia, prin urmare n'a trecut.

Nu numai că n'a trecut, dar ea pare că izbucnește acum cu totul din altă parte. Pacientul e amenințat să cadă dintr'o extremă în alta. Vindecându-se de xenofobie, actualul președinte al Consiliului înclină spre o exagerată gentilețe față de străini. Până mai ieri, nu dădea nimic. Acum se arată dispus să dea prea mult. Cât? Veți judeca imediat. Ziarul *Dreptatea* a pus guvernului o serie de întrebări precise, la cari, până acum, nicio gazetă liberală n'a răspuns. Aceste întrebări sunt următoarele:

1. Este adevărat că un delegat al Băncii Franței va rămâne pentru mulți ani de zile, de acum încolo, la Banca Națională, în formă la biroul de studii, în fond însă cu calitatea de controlor al activității institutului nostru de emisiune?

2. Este adevărat că delegați ai finanței străine vor conduce Casa de Amortizare, ce urmează a se înființa pe lângă Banca Națională?

3. Este adevărat că pentru garantarea eventualului împrumut se gajează băncilor străine veniturile căilor noastre ferate?

4. Este adevărat că, la cererea acestorași bănci străine, se vor modifica prin rușinoase subterfugii leguirile noastre economice?

5. Este adevărat că unele venituri ale Statului — ca de pildă unele monopozluri — vor fi puse sub controlul direct al financiarilor străini?

Cazul, după cum se vede, e destul de serios. Oarecari lămuriri s'ar impune. Altminteri, ne vom vedea siliți să reproducem din *Viitorul* vechi articole împotriva celor, cari scot la mezat averea țării și ne dau legați pe mâna străinilor. Nu face exces de zel, domnule Vintilă Brătianu, că ne silești să strigăm: — „Prin noi înșine!”

Intorsătura ar fi amuzantă.

Școala dela Văleni. — Seria din acest an a cursurilor de vară dela Vălenii de Munte a încheiat două decenii de activitate culturală, pe care cuvintele noastre ar dori cu sinceritate, să o răsplătească după merit. D. N. Iorga, sărbătorit călduros cu acest prilej de câțiva discipoli credincioși, poate că nu cerea nici această sinceră și îndreptățită manifestație. Închinat unui gând, care acum douăzeci de ani se părea ciudat, d^{sa} și-a găsit cea mai durabilă satisfacție în opera crescută an cu an din risipa personalității sale generoase. Voința unui om, pentru care cultura nu e numai o pană frumoasă pusă la pălărie, ci o necesitate de revărsare necontenită dincolo de alvia intelectului colector de bunuri morale, a dovedit că într'un orașel, a cărui unică glorie era în distilarea borhotului de prune, se poate face și altceva. Vălenii de Munte a renunțat la vechea lui celebritate, răspândită în păhăruțele cu aromă de țuică gălbuie, pentru a se eclipsa în fața produsului rafinat cu grijă din fructul cugetării și simțirii românești.

Acum douăzeci de ani când, d. N. Iorga ridică glasul chemării în jurul așezământului ce se înfiripa în pașnicul târgușor prahovean, ideea acestei vilegii-turi intelectuale a stărmit un singur gând. Pasionatul agitator al ideii naționale, se zicea, își crează o anexă politică, pentru consolidarea partidului naționalist, pe care îl înființase și îl conducea. Substratul cultural dinamic scăpa puterii de percepere

a lumii politice de atunci, căci, din nefericire și atunci, ca și astăzi, politica prezida în toate mințile. Din această sentință rostită fără o prea adâncă cercetare și repetată cu o specifică lenevie de cugetare, s'a născut și s'a impus opinia că la Vălenii de Munte e o școală politică, glumeț zis „pentru toate partidele“.

Ori, astăzi, când perspectiva se deschide netedă în urma celor douăzeci de ani, intenția apare desgolită de orice deformație străină. La Vălenii de Munte a formentat, nu ideea politică de partid, așa cum o vedeau cu teamă unii, ci altceva mai curat și mai trebuitor sufletului românesc rău înțeles și rău îndrumat. Din cursurile, cari s'au rostit an de an de pe catedra acestei Academii fără forme și fără subvenții de stat, s'a alcătuit cu răbdare sita de mătase pentru cernerea elementelor noastre de cultură. Să ne gândim numai, ce însemna ideea de cultură în România, înainte de pasionata acțiune culturală a d-lui N. Iorga.

Clasă cultă se socotia numai pătura care imita sau reproducea cultura franceză. În afară de câteva specialități, unde se admitea contribuția școlii germane, cultura la noi se măsoară cu cântarul cărții franceze. Elementele proprii de creație cerebrală erau eclipsate de această tristă concepție. Contact cu ele n'aveau în mod mai intens decât unii specialiști și în deosebi istoricii. D. N. Iorga a rupt zăgazarile și a creat la Vălenii de Munte, nu o școală politică pentru toate partidele, cum se zicea, ci un centru de triare a forțelor noastre creatoare, care s'a revărsat larg peste întreg cuprinsul vieții românești.

Numai pentru aceste motive, d. N. Iorga are de ce fi mulțumit, și fără cuvintele de recunoștință și înțelegere din partea admiratorilor săi, cari totuși i se cuvin.

Unificarea juridică. — Organizarea unitară a României întregite a scos la iveală nenumărate dificultăți de tehnică politică, pe cari prea puțin le bănuiau în primele ceasuri de însuflețire ale biruinței mult așteptate. Fără să ne descurajăm din pricina acestei întâmplări, trebuie să recunoaștem, că ideea unirii a trăit mai mult în sufletul tăcut al poporului decât în portofoliile, îndesate cu tot felul de proiecte, ale oamenilor noștri politici. Fericita lărgire a hotarelor țării libere n'a surprins nădejdile tainice ale nimănui. Dar, sub raportul practicii administrative și al reformelor legislative ne-a găsită complex nepregățiti.

Nimeni nu s'a așezat la masa de lucru, căutând să rezolve din bună vreme greutățile pe cari le întâmpinăm astăzi. Din ceasul când a izbucnit războiul mondial, deschizând brusc perspectivele libertății naționale pe seama poporului românesc din monarhia austro-ungară, până în ziua când visul veacurilor de așteptare s'a întrupat adeva pe câmpia de lângă Alba-Iulia, s'au ascuns patru ani și mai bine, cari ar fi putut să fie întrebuințați cu oarecare folos pentru studiul diferitelor probleme referitoare la gospodăria statului celui nou. Gândurile și trupurile noastre au fost, însă, în acest răstimp, de-alungul câmpurilor de luptă. Iar cei, cari au rămas, totuși, prin birouri, aveau, poate, prea puțină încredere în minunea, care avea să se întâmple.

Iată pentru ce, opera de organizare politică a neamului românesc într'o singură țară nu se înfățișează nici astăzi, după zece ani dela unire, ca o lucrare terminată. Nu vorbim numai de rivalitățile dintre partide, cari scot prea des la iveală meșteșugite diferențieri provinciale, ci ne gândim mai ales la legi și la instituții, la marile principii normative ale vieții naționale, cari mai prezintă de o parte și de alta a Carpaților unele aspecte contradictorii, cu desăvârșire im-

propriu unei conviețuiri normale. În rân-
dul acestor lipsuri organice trebuie
așezată și problema, nerezolvată încă, a
unificării dreptului românesc. Cele patru
legiuiri diferite, pe cari le-am moștenit
în România întregită, ca aminlire a vre-
murilor când trăiam despărțiți, nu s'au
contopit încă într'una singură. Operația,
de-alminteri, nici nu e atât de ușoară.
Asemenea schimbări nu se îndeplinesc
niciodată fără o perturbare neplăcută a
activității economice și a relațiilor so-
ciale. De aceea, specialiștii au inițiat
prealabile discuții, oferind soluțiile cu
prudență și cântărind consecințele în
balanța sensibilă a criticei.

În numărul cel mai nou al revistei
Gândirea, d. P. Marcu-Bals publică
un articol intitulat: „Autohtonă ordinea
juridică”, în care, sprijinit pe o bogată
documentare istorică, încearcă să reali-
zeze o sinteză între reforma necesară a
legislației românești și spiritul autohton
al națiunii însăși. Dușman declarat al
formelor juridice abstracte, d. P. Marcu-
Bals definește frumos: — „O nouă le-
guitoare este sintetizarea unui Trecut,
organizarea Prezentului și reglementarea
Viitorului, însuflețită de un spirit unitar,
care nu poate fi decât spiritul autohton.
Noua reformă va trebui, deci, să aibă
două atribute: a) să ajute prin elementul
coercitiv al normelor juridice la înche-
garea statului românesc, b) să izvorască
din structura spirituală a neamului nostru.”

Actualmente, trăim într'o stare de
provizorat a legiuirii românești. Pentru
a ieși din această situație nu există de-
cât trei soluții: 1. Extinderea legilor din
vechiul Regat în teritoriile alipite. 2. A-
mestecul legilor ungurești, austriace,
rusești cu cele din vechiul Regat. 3.
Crearea unei legiuiri noi. Inconve-
niențele celor două soluții dăină sar în
ochi la prima vedere. Rămâne, prin ur-
mare, soluția a treia: legiuirea nouă. În
privința aceasta desbaterea e deschisă,
amenințându-ne cu alternativa cunoscută:

Sau să se desbată mult și să legifereze
cam târziu, sau să se legifereze în pripă,
ca să se desbată pe urmă... Articolul dlui
P. Marcu-Bals plutește pe linia consi-
derațiilor generale. Așteptăm, din aceeaș
sursă, sau din alta, încheieri concrete.

Politica pe portativ. — Centenarul
lui Franz Schubert, sărbătorit deunăzi
la Viena, a avut neașteptate ecouri po-
litice. Nu e pentru întâia oară, când
revendicările naționale ale unui popor
cu vechi înclinări spre cântec sunt puse
pe note și executate în cor. Ghilofina
Revoluției franceze a funcționat în tactul
lugubrului *Ca ira!* Vreme de șaptezeci
de ani Ardealul a cântat *Deșteaptă-te
Române*, până ce s'a deșteptat cu ade-
vărat. Cei două sute de mii de muzicanți
germani, cari s'au strâns acum câteva
zile în liniștitul Prater, ca să interpreteze,
chipurile, câteva lied-uri, s'au scotit
prea numeroși pentru un program atât
de redus, și au intonat, din două sute
de mii de gâtlejuri, o arie mai puțin
idilică: *Deutschland über alles!* Franz
Schubert a fost repede uitat la această
comemorare a sa. Președintele Austriei,
în discursul pe care l'a pregătit din
vreme, a amintit prea puțin despre viața
zburciată a delicatului compozitor vie-
nez. În schimb, atacând *con brio* cap-
tivanta melodie a *Anschluss*-ului, a
obținut ovațiile delirante ale mulțimei de
coriști, transformaji ca prin minune în
cel mai însuflețit auditoriu.

Inocenta manifestajie artistică a luat,
fără nicio zăbavă, printr'o tacită înjele-
gere, proporțiile unui mare *meeting na-*
țional. Câteva milioane de germani au
ascultat la radio: cuvântările înflăcărate
rosite cu acest prilej, corurile răsună-
toare ale patrioșilor melomani veniți din
toate părțile Reichului, aclamațiile cari
umpleau văzduhul, încât păreau că se
aud de-a dreptul... Am auzit și noi,
întâmplător, această simfonie a pan-
germanismului, într'o seară când încer-

cam să prindem în *haut-parleur* concertul unui vestit tenor din Barcelona. Un asemenea congres de glasuri nu putea să treacă neobservat. Lied-urile lui Franz Schubert n'ar fi stârnit, de sigur, decât emoții artistice. *Deutschland über alles* e o bucată mai puțin plăcută pentru urechile vecinilor îngrijorați. Presa pariziană n'a așteptat mult ca să protesteze cu toată puterea împotriva tendințelor de unire a Austriei cu Germania. pe cari Franța nu se arată dispusă să le accepte, nici măcar atunci când sunt exprimate cu acompaniement de orchestră.

Problema, lăsând la o parte comentariile amuzante, pare destul de gravă. Guvernul francez consideră agitația în favoarea *Anschluss*-ului ca o atingere esențială a tratatului de pace dela Versailles. Ideea, însă, e foarte populară în întreaga lume germană. Demonstrația recentă dela Viena a dovedit-o cu prisosință. Manifestațiile de felul acesta, fără îndoială, se vor repeta. Austria își va arăta tot mai stăruitor dorința sa de a se întâlni, în granițele Reichului, cu celelalte țări germane. Mica republică, pe care izolarea de astăzi o jenează, va invoca, firește, dreptul națiunilor de a dispune de soarta lor. Dar, îndeplinirea acestui proiect de expansiune a Germaniei nu constituie o amenințare pentru pacea europeană?

La ce preocupări serioase de politică mondială a stârnit din nou centenarul lui Franz Schubert. Astăzi muzica, mâine sportul, poimâne poezia, — toate ocaziile sunt nimerite pentru manifestarea naționalismului german. Nu e nicio învățătură de scos de aici, pentru noi?

Noul Rector. — Facultatea de Drept din Cluj, cu câteva rare și fericite excepții, se înfățișează ca un făt hibrid și ilegal, născut sub zodia capricioasă a procopselii politice, în epoca memorabilă a Consiliului dirigent, când, asemeni împăratului Calligula, care și făcuse calul consul, d. Iuliu Maniu și-a rânduit frații,

nepoții și amicii profesori universitari.

La toate celelalte Facultăți ale tinerei Universități din inima culturală a Ardealului, numirile au trecut prin filiera unor comisiuni de recomandare, alcătuite din diferiți învățați români, cari au avut să cerceteze meritele științifice ale numeroșilor candidați. La Facultatea de Drept s'a sărit peste această inutilă formalitate, împărțindu-se catedrele de către însuș Consiliul Dirigent, după dorința gentil exprimată de amabilul său fost președinte. Astfel, în vreme ce la Facultatea de Medicină, de pildă, noii profesori au fost supuși prealabilului control al unor specialiști cu reputație, la cea Juridică a fost așezat, plocon, pe catedra de Drept constituțional un fost avocat din Dicio-Sân-Mărtin, care nu prezintase alte titluri de juriconsult decât un unchiu și un calendar...

După un sistem ingenios de rotație mecanică, Facultății de Drept i-a revenit anul acesta cinstea de a oferi Universității din Cluj pe Rectorul ei. Și dintre toți profesorii săi, cocoțați pe această treaptă amețitoare a învățămîntului superior, a ales pe cel în care se oglindește mai limpede neputința intelectuală a patronilor fostului Consiliu dirigent. A ales pe d. Emil Hațiegan, omul de paie al capitalului minoritar, însărcinat în chip special să apere pielea fabricii „Renner“, gălăgios agent electoral, șampion al demagogiei în plasa Hida, profesorul care ar trebui să predea viitorilor advocați și magistrați români regulile de Procedură civilă, și care, pentru a se achita de această dificilă însărcinare, pur și simplu nu și ține cursul. Pe această ilustră progenitură intelectuală a partidului național îl va avea în fruntea ei, pentru douăsprezece luni, Universitatea din Cluj, pentru a înlocui pe d. G. Bogdan-Duică. Rușinea nu va dura mult, o recunoaștem, și ea se datorește unei învățări automate. Nu s'ar putea, însă, ca ea să nu se întâmple de loc? Răul e iremediabil? Par'că nu ne vine să credem!